

Narodila jsem se 28. 4. 1925 v Terni. Terňa byla kousek od Babina potoka, odkud pocházel můj táta Josef Červeňák, za Rakouska-Uherska patřil k armádě. Bylo to dobré místo k životu. Nebylo moc peněz, naši se dřeli, ale přesto žili. Nebylo moc romských dětí, které by navštěvovaly základní školu. Mně se to poštěstilo a do té školy jsem chodila velmi ráda. Naše paní učitelka byla mladá Češka. Velice krásná a hodná ženská, jmenovala se Anča Michálková. Mladí kluci z vesnice kolem ní kroužili jako supi.

Nadešel rok 1939, Slovensko se osamostatnilo. Vznikl Slovenský štát, jehož představitelem se stal římsko-katolický kněz Josef Tiso. Pamatuji si, že všechny Čechy okamžitě vyhostili, byli nežádoucí, a tak si ta milá paní učitelka musela sbalit a měla 24 hodin na to, aby opustila Slovensko. Pamatuji si na policistu Tobolu, také musel opustit vše a odejít. Kam se poděli ti mládenci zamilovaní? Obrátili a stali se z nich gardisti.

Nám Romům začalo peklo na zemi. V roce 1940 jsme si uvědomovali tu nevráživost vůči nám a nebohým Židům. Rasismus gradoval. Na žádnou školu jsem se nedostala, i když jsem byla mnohem lepší než sedláková dcera. Nikam mě nevzali. Z vlaku nás vyhazovali, autobusy Romy nebraly a v hospodě by nás neobsloužili. Nemohli jsme si nikde stěžovat, neměli jsme zastání u nikoho.

Bída a hlad byl neskutečný po celou dobu války. Žili jsme nedaleko vesnice a sbírali jsme na poli shnilé černé brambory. Kirňavky. Vybírat jsme si nemohli, a tak se ty brambory oloupaly a udělalo se z toho těsto na placky – marikľa a to jsme jedli a čistou vodu pili. Když jsme se vydali do vesnice, pouštěli na nás psy, ale ne všichni. Gardisté. „Půjdete na mýdlo a na gumu“, na nás křičeli.

V roce 1943 nás obklíčili Němci, ženy stály na jedné straně a muži na druhé. S nimi tam byl doktor z Prešova, jmenoval se Kvačanský. Řekl, že Romové jsou nemocní, roznášejí tyfus a tak nám všem oholili hlavy. Nebyla to žádná pravda, i když jsme jedli jen shnilé brambory a pili jsme vodu, byli jsme zdraví, ale hladoví. Nesměli jsme do města, zbili by nás a ostříhali a ještě navíc vystříhali kříž na hlavě.

V té době se ve vesnici zdržovali Němci, a když si vypili, všelijaké árijské teorie a čistota rasy šla stranou a neváhali znásilnit nějaké romské děvče. V noci nás přepadávali, utíkali jsme před nimi přes potok v té zimě. Pamatuji si na svého otce, který uchránil svoji dceru a mou sestru Irmu před znásilněním. Oblékl jí starý kabát, vycpal jí hrb, z brambor vyřízl dva čtverečky a ty jí nasadil na zuby. Zamazal jí sazí a uvázal jí šátek kolem hlavy. Večer esesák přišel, značně upravený. Otočil sestru a lekl se. „Fůj, bosorka“. Jiné ženy neměly to štěstí. Jednou vtrhli Němci ke Škiparaně, měla mladé dcery. Znásilnit chtěli všechny, i Škiparaňu. Můj táta to nevydržel a běžel do Prešova. Šel na velitelství SS. Díky tomu, že sloužil kdysi u armády, uměl německy. Stál se zázrak a ty Němce, kteří znásilnili děvčata, odveleli.

Přes den chodívali ženské „po žebráňu“, jak se říkalo. Někteří dali třeba hrstku brambor, někteří nic, někdo trochu mouky, někdo pustil psa. Říkali: „pomodlíš se, znáš otčenaš?“ S tím, co vyžebraly, došly domů. V létě byl dlouhý den a než takhle obešly všechny, měly alespoň trochu brambor. Ale když doma bylo hodně dětí, tak se stávalo, že na ty poslední, ke kterým se mísa dostala, nezbylo. Vařily se placky, halušky. To co bylo, někdy vůbec nic. Ještě dnes, když si vzpomenu, je mi líto těch ubohých dětí. Kdybychom měli v té době chleba, byl by to svátek, nebo halušky s tvarohem.

V roce 1944 nás práce schopné všechny nahnali do vagónů, byly bez oken. Jako s dobyt看em s námi jednali. Byly to takové, které převážely židy do koncentráků. Nevěděli jsme, kam jedeme, měli jsme strach. Nejdříve nás přivezli do Sabinova a jeden den všichni strávili ve vězení, kde dostali od gardistů, co proto. Potom nás všechny přivezli do třicet kilometrů vzdálené Plaveče. Pamatuji si na ten obrovský most obklíčeny kolem dokola, všude Němci se samopalama. Byl to pracovní tábor. Celý tábor byl postaven z dřevěných desek, v barácích byly dřevěné pryčny a na tom se spalo. Na zemi sláma. Ráno přišli Němci, začali křičet - „lose, lose?? arbeit“. Rychle, rychle, do řady vyrovnat, lopaty na záda, pochodem vchod a zpívat. Museli jsme kopat zákopy. K jídlu jsme dostávali pomyje a malinký kousek chleba. Pracovat se muselo, když jsme přicházeli z práce, nebylo kde se umýt. Tak to bylo den za dnem. Nejhorší na tom všem bylo, že Němci nebyli tak sadističtí, jako gardisté - Slováci. Znásilňování, mučení, bití. Každodenní chléb. Stávalo se, že mladé dívky byly přijímané k oficírům posluhovat, uklízet jim kanceláře. Ty ženy byly ubohé, dělali s nimi hrozné věci, ale nejdříve je hadicí opláchli, aby byly čisté. Neměly na výběr, zachránily si život. Kdybychom nešli ráno do práce, byli bychom bití tak, že bychom se týdny nezvedli, nebo rovnou zastřeleni. Utéct se podařilo málo komu. Na každých dvacet kroků stál Němec se samopalem.

Pamatuji si, že se to podařilo Ireně Tomášové s manželem a jejímu bratru Karol' u Daňovi, byli to sourozenci Andreje Gini. Utíkali večer, nohy omotané slámou, boty nebyly. V lese byli pět dní. Díky Bohu je nechytili, to by byla jistá smrt. Karol' tou válkou utrpěl, následkem skrývání v různých bažinách, bití a zimy přišel o pár žeber. Uhnily mu.

Spousta Romů, kteří prošli táborem, velice brzo zemřeli, hlavně muži, a to krátce po válce.

Nevím, co by bylo, kdyby válka dál pokračovala. Dopadlo by to velice smutně. Zemřeli bychom hladem a bitím. Nakonec by nás povraždili jako Židy.

Když nás osvobodili, to byla taková radost, všichni plakali. Romové se snad neměli radši než v tu chvíli. Objímali se a líbali. Sice už je to moc moc dávno, ale pamatuji si to, jako by to bylo dnes.